

ЕКОНОМІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ

УДК: 332.1

Ганна МАШКА

ОЦІНКА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ З ПОЗИЦІЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ

У статті досліджено особливості оцінки географічно-територіальної структури Карпатського регіону з позицій соціально-економічного розвитку та її впливу на формування господарського потенціалу. З'ясовано науковий і практичний зміст господарського потенціалу регіону. Розглянуто погляди сучасних науковців на визначення сутності поняття господарського потенціалу регіону. Встановлено, що господарський потенціал регіону – це сукупність засобів та ресурсів, які забезпечують розвиток і функціонування господарського комплексу. З'ясовано, що господарський потенціал регіону формується за використання усіх наявних ресурсів, здатних забезпечувати довгострокове функціонування та досягнення стратегічних цілей. Виокремлено чинники, що впливають на потенціал регіону з позицій соціально-економічного розвитку. Встановлено, що Карпатський регіон займає досить вигідне географічне положення в Україні та Європі, а також характеризується значним різноманіттям та диференціацією природних умов і ресурсів.

Ключові слова: географічно-територіальна структура, господарський потенціал, Карпатський регіон, соціально-економічний розвиток.

Постановка проблеми. Глобальне уповільнення економічного зростання через велику економічну кризу в 2008 році та останні події в Україні мають більший вплив на соціально-економічний розвиток нашої держави. Реалізація впливу політичних заходів, а саме, відновлення довіри у фінансовому секторі і в економіці потребує часу. Короткострокові скорочення розвитку здаються неминучими в той час як відновлення економіки може зайняти місяці і навіть роки. Численні і негативні наслідки економічного спаду, в основному помітно на зайнятості, яка помітно падає. Крім того, державні кошти спрямовуються на підтримку фінансового сектора для уникнення повного руйнування фінансової системи і, як наслідок, розподіл державних ресурсів для ризиків соціального розвитку посувається далі серед пріоритетів фінансування. Це все чинить значний вплив на становище соціально вразливих верств населення, серед яких пенсіонери, люди похилого віку, сироти, інваліди тощо. Такі ж тенденції стосуються Карпатського регіону.

Надзвичайно вагомий вплив на соціально-економічний розвиток Карпатського регіону чинить його географічно-територіальна структура та її вплив на формування господарського потенціалу, оцінка якої служить предметом даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням особливостей розвитку географічно-територіальної структури регіону присвячували свої праці такі провідні науковці, як Диха М.В., Добровольська О.П., Любченко О.М., Макаренко М.В., Нагірна В.П., Рудько Г.І., Стеченко Д.М., Талах В.І., Фісун К.А., Химинець В.В., Шаблій О.І. та

інші. Проте, станом на сьогодні не існує комплексного дослідження щодо оцінки територіальної структури Карпатського регіону з позицій соціально-економічного розвитку та її впливу на формування господарського потенціалу, що і зумовило вибір теми даної статті.

Мета статті полягає у дослідженні особливостей оцінки географічно-територіальної структури Карпатського регіону з позицій соціально-економічного розвитку та її впливу на формування господарського потенціалу.

Результати досліджень. Сучасний стан економіки і тенденції економічних перетворень в регіонах України зумовлюють необхідність використання якісно нового підходу до управління господарським потенціалом регіонів для досягнення стійкого розвитку. Брак інформації про кількісні та якісні характеристики господарського потенціалу ускладнює формування стратегії розвитку регіону, а отже, знижує можливості його сталого зростання.

Науковий і практичний зміст господарського потенціалу регіону необхідно розглядати як основу формування регіонального господарського комплексу, що являє собою велику і розгалужену територіально-економічну систему.

Розглянемо погляди сучасних науковців на визначення сутності поняття господарського потенціалу регіону.

Господарський потенціал у більшості випадків розглядають як сукупну здатність економіки та її галузей, підприємств, господарств здійснювати виробничо-господарську діяльність, випускати продукцію, товари і послуги, задовольняти запити населення, суспільні потреби, забезпечувати розвиток виробництва і

потреби споживача. Виходячи з такого визначення, господарський потенціал регіону залежить від забезпеченості його природними ресурсами, засобами виробництва, трудовим і науково-технічним потенціалом, накопиченим національним багатством, від рівня розвитку міжнародних зв'язків [4].

Таким чином, під господарським потенціалом регіону слід розуміти комплексне поняття, що включає в себе певні сукупності потенціалів регіону, залежно від особливостей розвитку території регіону, а також відповідних механізмів і часу їх залучення в господарський оборот з метою підвищення рівня конкурентоспроможності й господарського розвитку регіону [4].

К.А.Фісун під господарським потенціалом регіону розуміє структуровану сукупність різних ресурсів, що становлять фундамент економіки регіону, які мають просторове розміщення і часовий характер, визначають стан і перспективи розвитку території [10].

На думку О. М. Любченко, господарський потенціал регіону може бути охарактеризований, з одного боку, як досягнутий рівень соціально-економічного розвитку, з іншого боку – з огляду на можливості його подальшого нарощення при наявності певних ресурсів й умов. Величина й динаміка зміни господарського потенціалу визначається трьома групами залежностей: кількісними і якісними характеристиками складових потенціалу; взаємозв'язками між підсистемами (системною якістю); впливом зовнішніх факторів [3].

Отже, господарський потенціал регіону – це сукупність засобів та ресурсів, які забезпечують розвиток і функціонування господарського комплексу. Під господарським потенціалом регіону слід розуміти комплексне поняття, що включає в себе певні сукупності потенціалів регіону, залежно від особливостей розвитку території регіону, а також відповідних механізмів і часу їх залучення в господарський оборот з метою підвищення рівня конкурентоспроможності й господарського розвитку регіону.

Щодо географічно-територіальної структури Карпатського регіону з позицій соціально-економічного розвитку та її впливу на формування господарського потенціалу, то зазначимо, що на формування та використання господарського потенціалу регіону також впливають загальні економічні закони: сталого розвитку продуктивних сил, територіального поділу праці, погодження інтересів, наукової організації управління, регіоналізації та глобалізації. Найбільшу роль відіграє закон

сталого розвитку продуктивних сил, оскільки він визначає стратегічний напрям досягнення господарського розвитку регіону на основі існуючого економічного потенціалу. Основним положенням сталого розвитку є посилення соціальної складової, забезпеченні раціонального природокористування, відтворенні ресурсної бази виробництва, реструктуризації господарського комплексу регіону у зв'язку з новими економічними і соціальними умовами [9].

Згідно з Конституцією України, наша держава визначена як «соціальна», що накладає на неї певні зобов'язання відносно стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку. Водночас сформовані в Україні політична та економічна системи характеризуються низькою ефективністю. Через складність і взаємозалежність проблем суспільства (у тому числі соціальних) соціально-економічна стратегія розвитку потребує реформування, яке повинно ґрунтуватися на наукових засадах і на усвідомленні принципових підходів у визначенні стратегічних пріоритетів соціально-економічної політики, де закладаються напрями та цілі змін [1].

Отже, зупинимося на особливостях оцінки географічно-територіальної структури Карпатського регіону з позицій соціально-економічного розвитку та її впливу на формування господарського потенціалу.

Господарський потенціал регіону формується за використання усіх наявних ресурсів, здатних забезпечувати довгострокове функціонування та досягнення стратегічних цілей. Господарський потенціал Карпатського регіону, так само як і будь-якого іншого, визначається складним, багаторівневим комплексом чинників, що має властивість постійно змінюватися. До чинників, що впливають на потенціал регіону, відносяться: економіко-географічне положення, населення і трудові ресурси, виробничий апарат, інфраструктура, локалізовані природні ресурси (енергетичні, мінерально-сировинні, земельні, водні), науково-технічний потенціал, форми територіальної організації господарства, ефективність управління тощо.

Карпатський регіон займає 9,3% площі України (56,6 тис. км²), в ньому зосереджено 13,3 % (6,05 млн. осіб) населення нашої країни. Найбільшою в регіоні є Львівська область, що займає 38,5% за площею і 41,7 % за кількістю населення, найменшою є Чернівецька область – 14,3 % за площею і 14,9 % за кількістю населення.

Географічне положення зумовило специ-

фічні природні умови Карпатського регіону. На нього впливають гори Карпати, що простяглися через усі області регіону. Українські Карпати у формі дуги пролягають з північного заходу на південний схід майже на 270 км, від витоків правих приток Сяну (права притока Вісли) та лівих приток Дністра до верхньої течії річки Сучави, що впадає на території Румунії у Сірет – ліву притоку Дунаю. Ширина гірської системи близько 100-120 км. Висота гір коливається від 500 до 1500 м, а максимальна – 2061 м (г. Говерла), г. Піп Іван – 2026 м, г. Петрос – 2020 м. Усі вони розташовані в межах найвищого масиву Українських Карпат – у Чорногірському хребті, який простягається територією Івано-Франківської та Закарпатської областей на 40 км між долинами річок Чорної Тиси, Білої Тиси та Чорного Черемошу. Уся територія передгірських і гірських регіонів Карпат порізана долинами гірських річок, приток великих рік Тиси, Дністра і Прута.

В цілому Карпатський регіон знаходиться у помірному кліматичному поясі північної півкулі, це зона трансформації вологих атлантичних повітряних мас у континентальні [12, с. 378]. Клімат Карпат теж помірно континентальний, теплий, але його термічні режими і умови зволоження змінюються із висотою у широких межах. Середня кількість днів зі сніговим покривом від 80 – у рівнинній частині до 120 – в горах, що сприяє розвитку зимових видів спорту. Аналіз температур свідчить, що з квітня по жовтень на території Карпат встановлюється так званий «період комфорту», найбільш сприятливий для відпочинку, протягом якого на курортах використовується кліматотерапія [11, с. 241]. Теплий помірно-континентальний клімат сприяє вирощуванню ранніх сільськогосподарських культур, садівництву. Тривалість сонячного сяння 2100 год. на рік створює умови для дозрівання фруктів, винограду, овочів.

Територія регіону належить до лісо-лучної природної рослинної смуги, але завдяки особливостям геологічної будови, рельєфу та різниці в висотах над рівнем моря тут спостерігається велика різноманітність ґрунтових і кліматичних умов.

Усю територію регіону поділяють на шість вертикальних ґрунтово-кліматичних поясів: Передкарпатське і Закарпатське передгір'я, Закарпатська низовина, гірські лісолучні регіони, Полонинна (субальпійська) та Надполонинна (альпійська) частина території. Територія Передкарпаття помірно тепла і надмірно зволожена. Сума опадів – у межах 650-780 мм.

Закарпатське передгір'я також надмірно зволожено, атмосферних опадів випадає близько 850 мм на рік. Ґрунти Закарпаття буреземно-підзолисті, малородючі, водопроникні. Гірським лісолучним регіонам властиві суглинисто-щербністі бурі лісові ґрунти, аторфовані на гірські підзолисті ґрунти. Всі орні ґрунти кислі. Ґрунто-кліматичні ресурси дозволяють вирощувати пшеницю, кукурудзу, цукрові буряки, льон, теплолюбиві культури – тютюн, виноград, а також картоплю, овочі [8, с. 327].

Карпатський регіон суттєво багатший на лісові ресурси порівняно з іншими регіонами України; їх загальна площа перевищує 40 %. Роль лісів важлива як для економічного, так і соціального розвитку регіону. Вони мають народногосподарське та рекреаційне значення, діють як водорегулюючий і водоохоронний чинник. Важливість лісів пояснюється також значним попитом нині на лісодеревину. Загальна площа лісів в регіоні становить 2079,6 тис. га, запаси деревини – 541,9 млн. м³. Природний склад лісів досить різноманітний – хвойні та твердолистяні породи складають більше половини. Лісоутворюючими є ялина, смерека, сосна, бук, дуб, а також – граб, ясень, клен, береза, осика. За віковою структурою переважають молоді (52%) і середньовікові ліси (33%). Не дивлячись на високу залісненість території, регіон не забезпечує власні потреби деревообробної та меблевої промисловості [8, с. 329].

Водні ресурси регіону – це поверхневі води річок, озер, водосховищ і підземні води. Найбільш водоносними річками є Дністер, Тиса, Прут, які використовуються для водопостачання населених пунктів, виробництва електроенергії (найбільші ГЕС у Карпатах – Теребля-Ріцька, на Дністрі – Дністровська), частково – для судноплавства (Дністер) і лісосплаву (Черемош).

В Карпатському регіоні налічується понад 800 джерел і свердловин лікувальних мінеральних вод всіх відомих типів, запаси яких достатні для щорічного оздоровлення більше 7 млн. осіб. Сумарний дебет їх складає 57,5 тис. м³/добу. Але сьогодні рівень їх використання не перевищує 15% [7, с. 184].

Понад 50% джерел мінеральних вод знаходиться у Закарпатській обл., 26% – у Львівській, 13% – в Івано-Франківській, 10% – у Чернівецькій обл. Найважливішим потенціалом володіють родовища унікальних і високо-ефективних за лікувальними властивостями мінеральних вод і розсолів Трускавця, Східниці, Моршина, Борислава, Самбора, Сколе та родовища Свалявського, Мукачівського,

Міжгірського, Хустського, Тячівського і Рахівського регіонів Закарпатської області. У Львівській області розвідано і затверджено запаси лікувальних вод 13 родовищ (Східниця, Самбір, Сколе, Бубнище, Крушельниця та інші) зі сумарним дебітом 4,6 млн.л на добу. Перше місце в Україні за кількістю та хімічним складом мінеральних вод займає Закарпаття. В області відомо 62 основних родовищ мінеральних вод, які представлені понад 600 джерелами. Мінеральні лікувально-столові води є цінним видом рекреаційних ресурсів Закарпаття. В області на основі унікальних мінерально-термальних вод розвивається бальнеологічно-рекреаційна Берегівська зона [11, с. 244].

У Карпатському регіоні розвідані значні запаси лікувальних грязей та озокериту. Цей вид ресурсів використовується на курортах Трускавця, Моршина, Великого Любена, Шкла, Немирова, Черче.

Карпатський регіон має значні поклади мінерально-сировинних ресурсів. Так, у Прикарпатті розташовані великі поклади сірки, калійної і кухонної солі, які мають державне значення, деяких мінеральних будівельних матеріалів. Міжрегіонне значення мають кам'яне вугілля, природний газ.

Незважаючи на вичерпання природно-ресурсної бази внаслідок її несистемної експлуатації у минулому, вона за своєю різноманітністю, унікальністю (мінеральних вод, озокериту, сірки тощо) та запасами становить важливу матеріальну основу розвитку господарського комплексу Карпатського регіону [8, с. 337].

Вітчизняні фахівці, досліджуючи економіко-географічне положення регіону, окрім природно-географічного, указують на такі його аспекти, як промислово-географічне, аграрно-географічне, енергогеографічне, транспортно-географічне, торгово-географічне. Вважаємо за потрібне зупинитися на енерго-географічному положенні Карпатського регіону О.І. Шаблій визначає енерго-географічне положення як розташування території у системі територіальних поєднань енергоресурсів і геопросторових енергогенеруючих систем. Автор указує, що вся північна і частково – південна частина Карпатського регіону в тектоніко-геологічному відношенні насичена вуглеводневою сировиною – нафтою, природним і попутним газом, горючими сланцями – у гористій зоні [12, с. 116]. На півночі Карпатського регіону України розташований Львівсько-Волинський вугільний басейн. Крім того, через Карпати прокладені міждержавні транзитні газопроводи (Уренгой – Помари – Ужгород, «Прогрес») і

нафтопровід «Дружба». У Передкарпатті зосередженні великі міждержавні газосховища на трасах газопроводів. Тут також розміщені потужні ТЕС (Бурштинська і Добротвірська), високовольтні ЛЕП з України у Польщу, Словаччину, Угорщину. Зважаючи на це, енергогеографічне положення Українських Карпат визначається як досить вигідне.

Транспортно-географічне положення великою мірою збігається із торгово-географічним положенням. Воно показує забезпеченість регіону комунікаціями, його розташування на внутрішньодержавних і міжнародних шляхах, які мають торгово-економічне значення. Транспортно-географічне положення визначає розміщення регіону відносно загальнодержавних і міжнародних ринків товарів, капіталу і робочої сили [12, с. 118]. Слід відзначити, що через Карпатський регіон пролягають міжнародні траси: залізнична електрифікована лінія Київ-Львів-Чоп, автошосейна Київ-Львів-Ужгород, які з'єднують регіон і всю Україну з центральноєвропейськими державами через Угорщину та Словаччину. Північ регіону перетинає автошосейна і залізнична магістралі Київ-Львів-Перемишль-Краків, збудовано автобан Краківець-Львів. Зараз формуються транспортні міжнародні коридори: Перемишль-Львів (частина Критського №3: Берлін-Дрезден-Київ); Трієст-Братислава-Львів (Критський №5 – автомобільний) уперек Українських Карпат. Все це позитивно характеризує транспортно- і торгово-географічне положення Карпатського регіону.

Таким чином, економіко-географічне положення регіону Українських Карпат є вигідним.

Якщо характеризувати політико-географічне положення Карпатського регіону, то визначальним тут є сусідство з країнами – членами ЄС: Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією, а також Молдовою, яка в найближчий час може стати її асоційованим членом. Слід зауважити, що саме через Карпатський регіон Україна межує з п'ятьма своїми сусідами із семи. Протягом останнього часу налагоджено різні форми прикордонної торгівлі та обміну трудовими ресурсами з країнами-сусідами, вкладаються зарубіжні інвестиції у прикордонну зону тощо.

Географічне положення регіону, його специфічні природні умови вплинули на формування територіальної структури господарського комплексу Карпатського регіону. Територіальна структура господарства регіону характеризує розміщення, просторове поєднання і взаємодію усіх видів господарської

діяльності, що розвинулися на основі природних та мінерально-сировинних ресурсів, системи поселень, виробничої та соціальної інфра-

структури [5]. Вона є результатом і водночас важливим чинником соціально-економічного розвитку регіону.

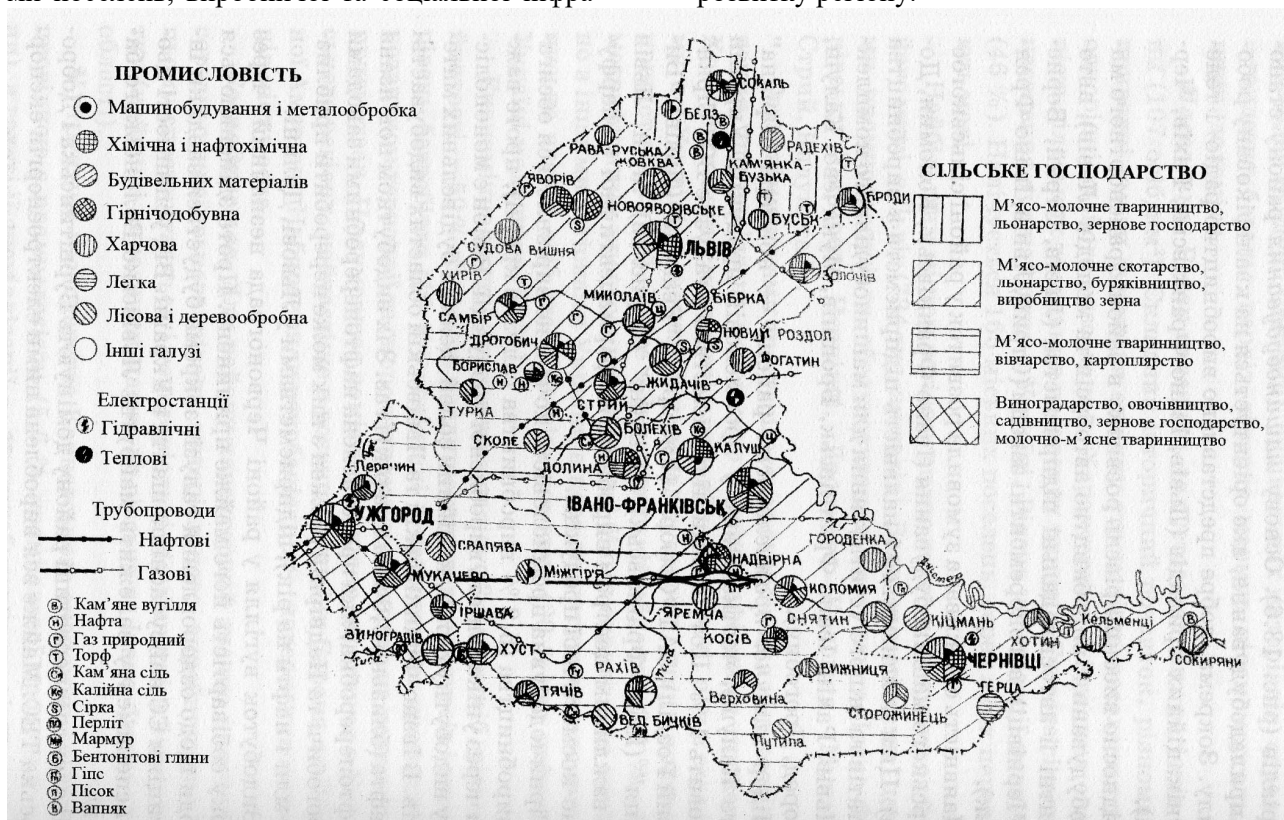

Рис. 1. Господарство Карпатського економічного регіону

Такі дослідники як О.В. Ольшанська і М.І. Фащевський вважають, що «територіальна структура господарства характеризує певні співвідношення між різними утвореннями виробничої, інфраструктурної, соціальної сфер, а також систему взаємозв'язків між ними».

У великому економічному регіоні галузева і територіальна структури тісно взаємозв'язані між собою. Територіальна структура господарства регіону включає територіальні галузеві підсистеми – промислові, сільсько-господарські, транспортні тощо. На думку О.П. Добровольської, територіальна структура господарства регіону передбачає просторову організацію різних видів виробництва на його території зі встановленням тісних взаємозв'язків між економічним(и) центром(ами) регіону та ареалами [2, с. 88].

Територіальна структура формується на основі територіального поділу та інтеграції праці, спеціалізації господарської діяльності. Вона характеризує поєднання різних форм зосередження виробництва і розселення населення у комплексі з соціальним розвитком території та екологічною ситуацією. Територіальна структура господарства і розселення населення поряд із такими вагомими характеристиками, як природно-ресурсний потен-

ціал, економіко-географічне та геополітичне положення, рівень соціально-економічного розвитку регіону, конкурентоспроможність продукції визначають його гео економічний потенціал [5].

Структура господарства Карпатського регіону – аграрно-індустріальна, загальний рівень розвитку регіону нижчий від середнього показника по Україні. Основою господарського комплексу Карпатського регіону є промисловість, сільське господарство, транспорт, будівництво. Регіон спеціалізується на видобутку вугілля, природного газу, виробництві електроенергії, лісопереробці і виробництві меблів, будівельних матеріалів, харчових продуктів, фармацевтичній промисловості, нафтохімічній і хімічній, рекреаційній діяльності.

Найбільше територіально-промислове утворення у Карпатському регіоні й загалом у Західній частині України – Львівська промислова агломерація. До її територіального складу входять Львів і більше десяти інших промислових пунктів, розміщених у зоні впливу великого міста, зокрема, в Пустомитивському, Городецькому, Миколаївському, частково в Яворівському, Жовківському, Буському, Кам'янка-Бузькому, Золочівському, Перемишлянському районах.

Карпатський регіон має сприятливі кліматичні природні умови для розвитку сільськогосподарського виробництва, однак в цьому плані є й специфічні особливості. Так, північна частина регіону належить до поліської зони, східна – до зони широколистяних лісів. У лісостеповій та поліській зонах розвинуто зернове господарство, м'ясне і молочне скотарство, свинарство, птахівництво.

Висока лісистість, мальовничість ландшафтів, наявність унікальних ділянок «дикої» природи, багатство рослинного і тваринного світу, різноманітність форм рельєфу, значна кількість рік, чистота природних вод Карпатського регіону визначають особливу цінність його території. Ліси здатні забезпечувати розвиток лікувальної, оздоровчої, спортивно-туристичної, пізнавальної форм рекреації. В Закарпатській області ліси займають 694 тис. га, або понад 52% її території. Серед природних рекреаційних угідь важливе місце також посідають водні ресурси. Глибокі долини, звивисті русла, швидкі течії, бистрини і перекати надають особливої своєрідності річкам Карпат. Карпатські гори є екологічно найчистішою територією України і однією з екологічно найбезпечніших частин всієї Європи. Нині цей чинник перетворився в усьому світі на головний у рекреаційній привабливості місцевості. Гірські масиви Буковинських Карпат мають сприятливі можливості для розвитку альпінізму, гірськолижного, пішохідного і спортивного туризму. Унікальні гіпсові печери «Буковинка-1» та «Буковинка-2», карстова печера «Попелюшка» (третя за величиною у Європі) можуть використовуватись для спелеотуризму [12, с. 121].

Географічне положення, природно-ресурсні можливості створюють сприятливі умови для ефективного розвитку рекреаційно-туристичного господарства у Карпатському регіоні.

Найбільш пріоритетним у плані соціально-економічного розвитку є Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», що затверджена Указом Президента України № 5/2015 від 12.01.2015 р.

Метою Стратегії є впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі. Задля цього рух уперед здійснюватиметься за такими векторами [6]:

– вектор розвитку – це забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя. Україна має стати державою з сильною економікою та з передовими інноваціями. Для цього, передусім, необхідно

відновити макроекономічну стабільність, забезпечити стійке зростання економіки екологічно невиснажливим способом, створити сприятливі умови для ведення господарської діяльності та прозору податкову систему;

– вектор безпеки – це забезпечення гарантій безпеки держави, бізнесу та громадян, захищеності інвестицій і приватної власності. Україна має стати державою, що здатна захистити свої кордони та забезпечити мир не тільки на своїй території, а й у європейському регіоні. Визначальною основою безпеки має також стати забезпечення чесного і неупередженого правосуддя, невідкладне проведення очищення влади на всіх рівнях та забезпечення впровадження ефективних механізмів протидії корупції. Особливу увагу потрібно приділити безпеці життя та здоров'я людини, що неможливо без ефективної медицини, захищеності соціально вразливих верств населення, безпечного стану довкілля і доступу до якісної питної води, безпечних харчових продуктів та промислових товарів;

– вектор відповідальності – це забезпечення гарантій, що кожен громадянин, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, матиме доступ до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг у державному та приватному секторах. Територіальні громади самостійно вирішуватимуть питання місцевого значення, свого добробуту і нестимуть відповідальність за розвиток всієї країни;

– вектор гордості – це забезпечення взаємної поваги та толерантності в суспільстві, гордості за власну державу, її історію, культуру, науку, спорт. Україна повинна зайняти гідне місце серед провідних держав світу, створити належні умови життя і праці для виховання власних талантів, а також залучення найкращих світових спеціалістів різних галузей.

Висновки. Карпатський регіон займає досить вигідне географічне положення в Україні та Європі, а також характеризується значним різноманіттям та диференціацією природних умов і ресурсів. Це сприяло формуванню багатогалузевої промислово-аграрної структури господарства регіону. Територіальні відмінності господарського потенціалу областей регіону зумовлені економіко-географічними та історичними передумовами. Так, у Львівській області розвинена вугільна промисловість, електроенергетика, машинобудування,

агропромисловий комплекс, транспортна та рекреаційно-туристична сфери. Івано-Франківська область спеціалізується на електроенергетиці, паливній, хімічній, нафтохімічній і нафтопереробній галузях; тут також розвинута будівельна індустрія, лісова та деревообробна промисловість, агропромисловий комплекс. Основу господарського потенціалу Чернівецької і Закарпатської області складають агропромисловий комплекс, деревообробна, легка і

харчова промисловість. Перспективи розвитку господарства Карпатського регіону пов'язані з рекреаційно-туристичною галуззю, основу якої становить місцевий рекреаційний потенціал. Це, зокрема, бальнеологічні ресурси (унікальні мінеральні і термальні води, лікувальні грязі, озокерит), екологічно чиста територія, мальовничі лісові, гірські та передгірські ландшафти, поєднані з водними потоками, фауністичні і флористичні ресурси.

Література

1. Диха М. В. Принципові підходи до визначення стратегії соціально-економічного розвитку держави / М. В. Диха // Економіка України. – 2013. – № 2. – С. 29–37
2. Добровольская О. П. Региональная экономика: учеб. пособ. / О. П. Добровольская. – Симферополь: "Эльиньо", 2007. – 262 с.
3. Любченко О. М. Соціально-економічний потенціал регіону поняття, структура, генезис // Формування ринкової економіки: наук. зб. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана»; відп. ред. О. О. Беляєв. 2010. Вип. 23. – С. 202–209.
4. Макаренко М. В. Управління економічним потенціалом регіону як основою формування конкурентних переваг регіону // Актуальні проблеми економіки. 2012. № 4. – С. 217–224
5. Нагірна В. П. Територіальна структура господарства і розселення населення: ретроспектива і сучасні реалії / В. П. Нагірна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://firearticles.com/geografiya/20-teritorialna-struktura-gospodarstva-i-rozselennya-naselelnya-retrospektiva-i-suchasni-realiyi-nagirna-v-p.html>
6. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс]: Указ Президента України № 5/2015 від 12.01.2015 р. — Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>
7. Рудько Г. І. Конструктивна геоecологія / Г. І. Рудько, О. М. Адаменко. – К.: ТОВ «МАКЛАУТ», 2008. – 320 с.
8. Стеченко Д. М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: підруч. / Д. М. Стеченко. – К.: Вікар, 2006. – 396 с.
9. Талах В. І. Методологічні засади дослідження чинників формування, використання та відтворення економічного потенціалу регіону // Економічні науки. 2011. Випуск 8 (29). Ч.4. Серія «Облік та фінанси». URL: <http://www.nbu.gov.ua.portal>
10. Фісун К. А. Методологія програмування розвитку регіонів України. Харків, 2007. – 401 с
11. Химинець В. В. Місце та роль курортно-рекреаційного кластеру в сталому розвитку Карпатського регіону // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер.: Економіка. 2014. – Вип. 1. – С. 240–247.
12. Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії / О. І. Шаблій. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. – 444 с.

References:

1. Dykha M. V. Prynypovi pidkhody do vyznachennia stratehii sotsialno-ekonomichnoho rozvytku derzhavy / M. V. Dykha // Ekonomika Ukrainy. – 2013. – № 2. – S. 29–37
2. Dobrovolskaia O. P. Rehyonalnaia ekonomika: ucheb. posob. / O. P. Dobrovolskaia. – Symferopol: "Эльиньо", 2007. – 262 s.
3. Liubchenko O. M. Sotsialno-ekonomichnyi potentsial rehionu poniattia, struktura, henezys // Formuvannia rynkovoї ekonomiky: nauk. zb. / M-vo osvity i nauky Ukrainy, DVNZ «Kyiv. nats. ekon. un-t im. V. Hetmana»; vidp. red. O. O. Bieliaiev. 2010. Vyp. 23. – S. 202–209.
4. Makarenko M. V. Upravlinnia ekonomichnym potentsialom rehionu yak osnovoїu formuvannia konkurentnykh perevah rehionu // Aktualni problemy ekonomiky. 2012. № 4. – S. 217–224
5. Nahirna V. P. Terytorialna struktura hospodarstva i rozselennia naselelnia: retrospektyva i suchasni realii / V. P. Nahirna. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://firearticles.com/geografiya/20-teritorialna-struktura-gospodarstva-i-rozselennya-naselelnya-retrospektiva-i-suchasni-realiyi-nagirna-v-p.html>
6. Pro Stratehiiu staloho rozvytku «Ukraina – 2020» [Elektronnyi resurs]: Ukaz Prezydenta Ukrainy № 5/2015 vid 12.01.2015 r. — Rezhym dostupu : <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>
7. Rudko H. I. Konstruktyvna heoekolohiia / H. I. Rudko, O. M. Adamenko. – K.: TOV «MAKLAUT», 2008. – 320 s.
8. Stechenko D. M. Rozmishchennia produktyvnykh syl i rehionalistyka: pidruch. / D. M. Stechenko. – K.: Vikar, 2006. – 396 s.
9. Talakh V. I. Metodolohichni zasady doslidzhennia chynnykiv formuvannia, vykorystannia ta vidtvorennia ekonomichnoho potentsialu rehionu // Ekonomichni nauky. 2011. Vypusk 8 (29). Ch.4. Seriiia «Oblik ta finansy». URL: <http://www.nbu.gov.ua.portal>
10. Fisun K. A. Metodolohiia prohramuvannia rozvytku rehioniv Ukrainy. Kharkiv, 2007. – 401 s
11. Khymynets V. V. Mistse ta rol kurortno-rekreatsiinoho klasteru v stalomu rozvytku Karpatskoho rehionu // Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Ser.: Ekonomika. 2014. – Vyp. 1. – S. 240–247.
12. Shablii O. I. Osnovy zahalnoi suspilnoi heohrafiї / O. I. Shablii. – Lviv: Vydavnychiy tsentr LNU im. I. Franka, 2003. – 444 s.

Аннотация:

Машица А.В. ОЦЕНКА ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ СТРУКТУРЫ КАРПАТСКОГО РЕГИОНА С ПОЗИЦИЙ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА ФОРМИРОВАНИЕ ХОЗЯЙСТВЕННОГО ПОТЕНЦИАЛА.

В статье исследованы особенности оценки географическо-территориальной структуры Карпатского региона с позиций социально-экономического развития и ее влияния на формирование хозяйственного потенциала. Выяснено научный и практический смысл хозяйственного потенциала региона. Рассмотрены

взгляды современных ученых на определение сущности понятия хозяйственного потенциала региона. Установлено, что хозяйственный потенциал региона – это совокупность средств и ресурсов, обеспечивающих развитие и функционирование хозяйственного комплекса. Выяснено, что хозяйственный потенциал региона формируется за счет использования всех имеющихся ресурсов, способных обеспечивать долгосрочное функционирование и достижение стратегических целей. Выделены факторы, влияющие на потенциал региона с позиций социально-экономического развития. Установлено, что карпатский регион занимает достаточно выгодное географическое положение в Украине и Европе, а также характеризуется значительным разнообразием и дифференциацией природных условий и ресурсов.

Ключевые слова: географическо-территориальная структура, хозяйственный потенциал, Карпатский регион, социально-экономическое развитие.

Abstract:

Mashika A.V. ESTIMATION OF THE TERRITORIAL STRUCTURE OF THE CARPATHIAN REGION IN TERMS OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT, AND ITS INFLUENCE ON THE FORMATION OF ECONOMIC POTENTIAL

In this article it has been researched the estimation peculiarities of the geographical and territorial structure of the Carpathian region in terms of socio-economic development, and its influence on the formation of economic potential. It has been found out the scientific and practical content of economic potential of the region, which should be considered as the basis for the formation of a regional economic complex, which is a large and branched territorial and economic system. It has been considered the views of modern scholars on the definition of the essence of the concept of economic potential of the region. It has been established that the economic potential of the region is a combination of means and resources, which provide the development and functioning of the economic complex. The economic potential of the region should be understood as a complex concept, which includes certain aggregates of potentials of the region, depending on the peculiarities of the region development, as well as the corresponding mechanisms and the time of their involvement in economic activity in order to increase the level of competitiveness and economic development of the region. It has been revealed that the economic potential of the region is formed by using all available resources, which can provide long-term functioning and achievement of strategic goals. The author has classified the factors influencing the potential of the region from the standpoint of socio-economic development, they are: economic and geographical position, population and labor resources, production unit, infrastructure, localized natural resources (energy, mineral and raw materials, land, water), scientific and technical potential, forms of territorial organization of the economy, management efficiency, etc. The geographical and territorial structure of the Carpathian region has been assessed. It has been established that the Carpathian region occupies rather favorable geographical position in Ukraine and Europe, and is characterized by considerable diversity and differentiation of natural conditions and resources. This fact has contributed to the formation of a multi-branched industrial and agricultural structure of the economy of the region. The territorial differences of the economic potential of the regions in this area are conditioned by the economic and geographical, and historical backgrounds. Thus, in Lviv region, coal industry, power engineering, machine building, agricultural and industrial complex, transport and recreation and tourism fields are the most developed. Ivano-Frankivsk region specializes in power engineering, fuel, chemical, petrochemical and oil refining industries; the construction industry, the forest and wood fields, the agricultural and industrial complex are also developed here. The basic industries of the economic potential of Chernivtsi and Transcarpathian regions are the agricultural and industrial complex, wood-processing, light and food industries. In this article it has been defined the prospects for the development of the Carpathian region economy, which are connected with the recreation and tourism industry, basis of which is the local recreational potential. In particular, this includes the balneological resources (unique mineral and thermal waters, medical mud, ozokerite), ecologically clean area, picturesque woodsy, mountainous and foothill landscapes, coming along with water streams, faunal and floristic resources.

Key words: geographical and territorial structure, economic potential, the Carpathian region, socio-economic development.

Надійшла 10.11.2017р.

УДК 911.3

Зоя БОЙКО

ТИПОЛОГІЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ УКРАЇНИ ЗА РІВНЕМ РОЗВИТКУ ЗАЛІЗНИЧОГО ТРАНСПОРТУ ДО 2014 РОКУ

У статті запропоновано спосіб інтегральної оцінки рівня розвитку залізничного транспорту за значеннями обчисленого зведеного індексу; проведено типізацію регіонів України за рівнем розвитку залізничного транспорту. Зазначено, що компактність території, сприятливі природно-географічні умови, значний потенціал транзитності, висока транспортна доступність всіх регіонів, наявність міжнародних транспортних коридорів — головні чинники, що обумовлюють успішний розвиток залізничного транспорту в Україні. Доведено, що практично всі регіони України, за виключенням Волинської, Рівненської, Чернігівської та Миколаївської областей, характеризуються достатньо розвинутою залізничною мережею, середніми та високими показниками обсягів перевезення вантажів та пасажирів, значною рухливістю мешканців, що вказує на максимальне використання транспортного (в тому числі транзитного) потенціалу кожного з регіонів